

0 2 cm 0 2 cm

5 pav. XV a. plokštinio koklio fragmentas. V. Abramausko nuotr.

Fig. 5. A fragment of a 15th-century stove tile.

6 pav. Trikampė pakabinama spyna. V. Abramausko nuotr.

Fig. 6. A triangular padlock.

Bendras 2006 m. II oficinoje ištirtas plotas siekia apie 41 m². Tirta iki projektinio gylio (apie H_{abs} 89,80 m perkasos P dalyje ir iki apie H_{abs} 91,60–91,00 m likusiame plote), todėl įžemis nebuvo pasiektas. Neištirti ir perkasoje palikti kultūrinio sluoksnio klodai buvo užkonservuoti: užkloti geotekstile, užpilti žvyro ir smėlio sluoksniais.

The 2006 field evaluation of officina II (the courtiers' palace) of Vilnius Lower Castle.

During the 2006 evaluation conducted in the approach to officina II of Vilnius Lower Castle (Fig. 1) a total area of 41 m² was excavated. The E and W walls of officina II were unearthed in two test pits (1 and 2), but the sought-for partition wall was not found. A trench alongside the outside of the E wall of officina II was excavated down to the projected depth needed for the rainwater drainage channel (about H_{abs} 89.80 m in the S part of the trench and down to about H_{abs} 91.60–91.00 in the remaining area); therefore sterile soil was not reached.

The main horizons of the cultural layer discovered during the evaluation reflect different historical periods: the layer of 18th–21st century construction rubble that has been mixed several times is connected with landscape work during various periods; stone paving from the courtyard (stone paving I) from the first half of the 17th-century was laid near the building's masonry wall; and stone paving from a road (stone paving II / road?) is from the 16th century. Seven levels of remains from uncertain wooden constructions were also recorded and conditionally called wooden building levels (wooden building levels I–VII). The excavated wooden building levels date to approximately the mid-15th – first half of the 16th century. A 17th-century rapier (Fig. 2), leather artefacts (Figs. 3–4), a fragment of a 15th-century stove tile (Fig. 5), and a triangular padlock (Fig. 6) should be mentioned among the rarer and more interesting finds.

Albinas Kuncevičius,
Rimvydas Laužikas,
Daina Stankevičiūtė,
Ramūnas Šmigelskas

Radvilų rūmai ir jų aplinka Dubingių piliavietėje

Radvilų rūmai yra Dubingių piliavietės (Molėtų r.) centrinėje dalyje, į Š nuo buvusios bažnyčios, arčiau piliavietės V šlaito. Rūmų vietą dar iki 2005 m. tyrimų buvo galima lokalizuoti pagal 1872 m. Napoleono Ordos Du-

bingių piliavietės piešinį. Tai seniausias žinomas Dubingių piliavietės piešinys. Jame ant kalno matosi Radvilų rūmų (kairėje) ir evangelikų reformatų bažnyčios (dešinėje) griuvėsiai.

Dubingių Radvilų rūmų tyrimai pradėti 2005 m. (*ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 146–150). Tada buvo ištirtas 54 m² plotas, atkastas rūmų PR išorinis kampas ir dalis išorinio kiemo. Tuometinė tyrimų vieta leido nustatyti buvusio rūmų užstatymo kryptį. Aptiktos grindų plytelės ir jų įspaudų liekanos leido spėti apie kelis rūmų statybos etapus, o po grindimis surastos apardyto rūsio skliauto liekanos rodė, kad rūsiai galėjo gana gerai išlikti. Kultūriniai sluoksniai kieme ir surasti radiniai leido rūmų aplinkoje išskirti 3 raidos etapus. Apatinė kultūrinio sluoksnio dalis datuojama XV a. antrąja puse. Virš jo išsiskyrė ryškus XVI a. vidurio – XVI a. antrosios pusės sluoksnis, o virš šio – XVI a. pabaigos – XVII a. vidurio sluoksnis. Po šių tyrimų atkastas rūmų kampas buvo neužkastas žemėmis, bet, tikintis tyrimus tęsti kitais metais, Molėtų savivaldybės lėšomis uždengtas laikinu skardiniu stogu. Rūmų tyrimai atnaujinti tik 2008 m., nes 2006–2007 m. visi Dubingių piliavietės tyrimai buvo atliekami tik buvusios bažnyčios vietoje, siekiant visiškai ištirti jos vidų ir ten esančius palaidojimus, parengiant šią vietą būsimai Radvilų giminės kapavietei.

2008 m. archeologiniai tyrimai Dubingių piliavietėje atlikti buvusių rūmų vietoje, archeologiniai žvalgymai – įrenginėtose piliavietės apžvalgos takų ir poilsio aikštelių vietose. Darbai vyko 2008 m. liepos–rugpjūčio mėnesiais.

2008 m. tyrimų pagrindinis tikslas buvo pačių rūmų pamatų ištyrimas, bet siekiant nustatyti jų dydį, raidos etapus ir išlikimo lygį, nedidelės apimties tyrimai buvo pratęsti ir rūmų išoriniame kieme. Tyrinėtas plotas I buvo stataus trikampio formos, kurio P kraštinė pratęsta 4 m į V nuo anksčiau ištirto ploto PV kampo, o V kraštinė – statmena nuo antrojo kontraforso R krašto, t. y. jos ilgis buvo 5 m. Tyrimų tikslas – pratęsti 2005 m. išorinio kiemo tyrimus, pratęsiant anksčiau tyrinėtą plotą iki atkastų rūmų antrojo kontraforso, esančio į V nuo rūmų pirmojo kontraforso. Kultūriniai sluoksniai tiek stratigrafiškai, tiek ir savo charakteristika (spalva, storis, griuvenų pobūdis) yra identiški 2005 m. ištirtiems ir fiksuotiems sluoksniams.

2008 m. atidengtas beveik visas rūmų perimetras, ištirtas apie 350 m² plotas. Liko neištirta ir nerasta tik virtuvės Š siena. Nustatyta, kad pastatas buvo tarsi iš dviejų dalių. Ankstyvesnė rūmų R dalis datuota XVI a. pradžia. Ją sudaro 2 rūsiai ir dalinai išlikę pirmojo aukšto grindys. Rūmų V dalis pristatyta XVII a. pradžioje. Jos 2 patalpos padalytos į prieškambarius ir menes.

Tyrimų sezono metu buvo atkastas buvęs rūmų pastatas ir dalis jo priestato (1 pav.). Atkasus rūmų pamatus, paaiškėjo buvusių rūmų patalpų išsidėstymas. Jos sunumeruotos V–R kryptimi. Rūmų V dalyje buvusi patalpa, kuri dar vidine patalpa buvo padalyta į Š prieškambarį ir P kambarį, įvardyta patalpa 1. Patalpa, esanti į R nuo jos, taip pat vidine pertvara padalyta į Š prieškambarį ir P kambarį, pavadinta patalpa 2. Patalpos 1 ir 2, kaip parodė tyrimai, pristatytos XVII a. pradžioje jau prie anksčiau į R nuo jų stovėjusio mūrinio XVI a. rūmų pastato. Šios rūmų dalys atskirtos vidine siena, kurioje, kitaip, nei XVII a. pradžios rūmų dalyje, nebuvo praėjimo. Rūmų R dalį, kuri stovėjo ir XVI a., taip pat sudarė dvi patalpos, pavadintos patalpa 3 (V) ir patalpa 4

1 pav. Radvilų rūmų liekanų vaizdas iš viršaus: 1 – virtuvė; 2 – kamino vieta; 3 – laiptinė į rūsį; 4 – laiptinė į rūmus; 5 – rūsys 1; 6 – patalpa 4; 7 – plotas 1; 8 – rūsys 2; 9 – patalpa 3; 10 – patalpa 2; 11 – patalpa 1; 12 – plotas 2 . D. Stankevičiūtės nuotr.

Fig. 1. The view of the remains of the Radvila palace from above: 1 – the kitchen; 2 – the chimney location; 3 – the basement stairs; 4 – the palace stairs; 5 – basement 1; 6 – room 4; 7 – area 1; 8 – basement 2; 9 – room 3; 10 – room 2; 11 – room 1; 12 – area 2.

(R). Šiose patalpose, kitaip, nei XVII a. pradžios rūmų dalyje, buvo rūsiai, suskliausti pusiau cilindriniais skliautais. R rūsys, esantis po patalpa 4, pavadintas rūsiu 1, o rūsys po patalpa 3 – rūsiu 2. Rūsiai šių tyrimų sezono metu nebuvo išvalyti, jų atkasimas, kurio metu reikia užtikrinti ir apirusių skliautų konservavimą, atidėtas tolesniems metams. XVI a. rūmų dalis taip pat turėjo įėjimą iš Š pusės. Tokia išmūryta laiptinė vedė į patalpą 3. Į rūsius buvo patenkama taip pat iš Š pusės specialiai išmūrytos puošnios gotikinio stiliaus laiptinės. Įėjimo iš kiemo į rūsį 1 nebuvo. Matyt, abu rūsius jungė vidinis praėjimas, kurio vieta paaiškės tik ištyrus minėtas rūsių patalpas. Rūmų ŠR kampe atkasta dalis patalpos, kurią sudarė R patalpa su prie jos priglaustu spėjamo buvusio kamino vieta. Matyt, tai buvusių rūmų virtuvės ir kamino vieta. Tačiau galutinė šių patalpų paskirtis, iki galo jų neištyrus, tebelieka neaiški.

Rūmų teritorijoje surasta daug keramikos: kokliai (plokštieji žaliai glazūruoti, puošti augaliniu motyvu, karniziniai, koklis karūnėlė, herbiniai, rozetiniai), neglazūruotos ir glazūruotos indų šukės, kurios datuojamos paskutiniuoju rūmų naudojimo etapu, t. y. XVII a. viduriu, metalinių dirbinių (vinys, „D“ formos diržo sagtis, smeigtukas, kulka, 15 cm peilio geležinio peilio dalis, beveik 50 cm ilgio gana gerai išlikusi kibiro (?) rankena). Tarp stiklo dirbinių vyrauja langų šukės. Ypač įdomus radinys, leidžiantis datuoti V rūmų dalies statybą, surastas prie patalpos 2 P sienos išorės, jos buvusioje pamatų duobėje. Tai olandiškos pypkės dalis. Ant jos kandiklio, kurio išlikęs ilgis 5,7 cm, yra reljefiniai užrašai: „IONAS“ (raidės N ir S priešinga puse) ir „1633“ (2 pav.). Įdomu, kad ši pypkės kandiklio dalis susideda su kita jos dalimi, rasta rūmų išorėje prie patalpos 2, irgi jos pamatų duobės lygyje.

Ši dalis kandiklio ornamentuota mėnuliukais, dviem karališkosiomis lelijomis.

Plote 1 rasta radinių, datuojamų XV a. Tarp jų vyrauja tradicinė lipdyta (apžiesta) keramika, kurioje daug grūsto akmens. Ji grubaus lipdymo, lipdyta naudojant plačias molio juostas, išdegta oksidacinėje aplinkoje. Dauguma puodų – pūstais šonais, mažais kakleliais, puošti bangelių, įspaudėlių, horizontalių linijų ornamentu. Dalis šios keramikos puošta naudojant ratelinį štampelių ornamentą. Tarp šios keramikos surasti tik 3 nedideli vadinamosios gotikinės arba juodosios miestietiško tipo keramikos fragmentai: dubens, puošto rateliniu štampelių ornamentu, plonasienio ąsočio ir dubens dugno dalis. Minėti keramikos indai, bent jau dubuo, kuris taip pat išdegtas redukcinėje aplinkoje, o jo molio masėje beveik nėra priemaišų, dr. J. Poškienės manymu, gali būti importuoti. Rasti metaliniai dirbiniai – neaiškios paskirties dirbinys, primenantis kablį, pakabutį. Įdomi viduramžių rašymo priemonė – vadinamasis stilius. Jis išdrožtas iš kaulo, sulūžęs į 3 dalis (buvęs ilgis – apie 12,5 cm) (3 pav.). Stiliaus viršūnė trikampio formos, priekinė dalis profiliuota, nugarėlė ornamentuota vertikaliais išilginiais grioveliais, šonai ornamentuoti įstrižomis linijomis. Kiti surasti dirbiniai: akmeninis verpstukas, kaulinis apkalėlis, ornamentuotas geometriniu motyvu (tinklelio raštas trikampiuose). Šie radiniai, kaip ir ankstesnieji, surasti 2005 m. šiame plote, neabejotinai datuotini XV a. Įdomu tai, kad tarp gana gausios ir šiam laikotarpiui itin būdingos apžiestos (lipdytos apžiedžiant molio juostas) gana tipiškos kaimiškojo tipo keramikos yra, nors ir nedaug, itin profesionaliai pagamintos gotikinės, miestietiško tipo keramikos, kurios dalis gali būti netgi importuota. Visa tai, kaip ir stilius, šachmatų figūrėlė rodo, kad jau XV a. šioje vietoje vyko ne tik intensyvus gyvenimas, bet ir egzistavo elitinė to meto kultūra.

Atkasti kultūriniai sluoksniai ir juose aptikti radiniai rodo, kad ši rūmų teritorija buvo intensyviai naudojama XV a., atidengtų mūrinių rūmų statyba vyko XVI a. pirmojoje pusėje, rūmų priestatas ir remontas vyko XVII a. pradžioje. Aptikto kultūrinio sluoksnio storis – apie 1–1,5 m. Tyrimų metu aptikta 1890 radinių. Surasti radiniai saugomi Etnokosmologijos muziejuje. Atkastos rūmų liekanos buvo uždengtos laikinu mediniu gaubtu, kuris ateityje bus pakeistas stacionariu gaubtu, leidžiančiu eksponuoti atkastus rūmus.

2008 m. Dubingių piliavietėje Aplinkos ministerijos lėšomis buvo tvarkomos pėsčiųjų takų trasos, įrengtos poilsio aikštelės. Pagal projektą buvo nuimama tik velėna (iki 15 cm gylio) praktiškai jau buvusio pėsčiųjų tako vietoje. Darbų metu vykdyti archeologiniai žvalgymai, trasų vietos patikrintos metalo ieškikliu. Žvalgymai buvo be rezultatų, nes paviršutinis sluoksnis susidarė jau po piliavietės apleidimo, o gilesni sluoksniai liko netyrinėti.

0 1 cm

2 pav. Pypkė su 1633 m. data. J. Butrimaitės nuotr.

Fig. 2. A pipe with the date 1633.

0 2 cm

3 pav. XV a. stilius. J. Butrimaitės nuotr.

Fig. 3. A 15th-century stylus.

The Radvila palace and vicinity at the Dubingiai castle site

The Radvila palace is in the central part of the Dubingiai castle site, to the N of the former church, and closer to the W slope of the castle hill. In 2008 almost the entire perimeter of the palace was unearthed and about 350 m^2 excavated (Fig. 1). Only the N wall of the kitchen remains unexcavated and not yet found. It was established that the building seems to consist of two parts. The earlier E part of the palace dates to the early 16th century and consists of two basements and the ground floor flooring, which has partially survived. The W part of the palace was built in the early 17th century and its two areas were divided into antechambers and halls. The cultural layers, which are about 1–1.5 m thick and the 1890 finds discovered in them (Figs. 2–3), show that this part of the palace was used intensively in the 15th century and that the unearthed masonry palace was erected in the first half of the 16th century while the wings were erected and the palace repaired in the early 17th century.

The field survey of the sites of the observation paths and rest areas that are to be installed at the castle site yielded no results.

Albinas Kuncevičius,
Daina Stankevičiūtė,
Ramūnas Šmigelskas

Senųjų Trakų piliavietė

2008 m. Senųjų Trakų piliavietėje ir joje esančiame vienuolyne naujai pravedamų komunikacijų vandentiekiui, nuotekoms, dujoms, elektrai vietose bei palei atkasamus vienuolyno pastatų pamatus (įrengiant jų vertikalią izoliaciją) vykdyti archeologiniai tyrimai. Tyrimai pradėti piliavietės R dalyje, tiriant plotą nuo piliavietės R šlaito į V pusę, automobilių stovėjimo aikštelės link. Ši trasa palaipsniui plėsta į piliavietės V pusę, siekiant atidengti visos piliavietės aikštelės kultūrinių sluoksnių pjūvį. Trasos ilgis R–V kryptimi – beveik 130 m, plotis piliavietės aikštelėje – 1,5 m, o prie buvusių pilies gynybinių sienų – 2 m. Piliavietės R ir V pusėse buvo aptikta gynybinė piliavietės siena, kuri yra maždaug 1–1,5 m (H_{abs} 159,96–157,08 m) gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus po griuvenų sluoksniu. Piliavietės V dalyje esanti gynybinė siena buvo atkasta dar 1995 m. tyrimų metu (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 162–163), o 2008 m. šis plotas atkastas iš naujo. R ir V gynybinės sienos plotis apie 2,2 m. Jos išorinis kiautas sumūrytas iš plytų „baltiškuoju“ rišimo būdu. Plytų dydis apie 32x14x9 cm (1 pav.).

Archeologiškai vertingiausi iki 2,2 m storio kultūriniai sluoksniai aptikti piliavietės R dalyje. Į V nuo gynybinės sienos vidiniame kieme buvo XIV a. su pilies egzistavimo laikais siejamas juodos žemės kultūrinis sluoksnis, kuriame rasta lietuviška I tipo („ПЕЧАТ“) moneta, arbaleto strėlės antgalis, šiam laikotarpiui būdingos keramikos. Virš jo buvo XV–XVI a. sluoksniai, kuriuos išskirti ir datuoti padėjo rastos Aleksandro ir Žygimanto Augusto monetos. Viršutiniai sluoksniai, vietomis siekiantys iki 1 m storį ir daugiau skaičiuojant nuo žemės paviršiaus, suardyti XIX a. pastatų statybos metu, o vėliau ir kolūkio egzistavimo laikais.

Tęsiant trasą į piliavietės V dalį, kultūrinio sluoksnio, susijusio su pilies ar net vienuolyno egzistavimo laikotarpiu, beveik nerasta. Matyt, jis buvusiame pilies, o vėliau vienuolyno ir klebonijos kieme dėl ūkinės veiklos buvo itin plo-